

WOMEN AT THE UNIVERSITIES AND THE COVID-19 PANDEMIC. A PRELIMINARY COMPARATIVE RESEARCH AMONG ITALY, GERMANY AND POLAND

WSTĘPNE WNIOSKI I PODSUMOWANIE PROJEKTU

(Maj 2021)

Informacje o projekcie

Cele badania, metodologia, charakterystyka badanych grup

Od października 2020 r. do lutego 2021 r. w ramach **4EU+ Alliance** prowadzone były wstępne badania poświęcone sytuacji kobiet na uniwersytetach i pandemii COVID-19. W projekcie uczestniczyły trzy europejskie uczelnie: *Uniwersytet w Heidelbergu*, *Uniwersytet Mediolański* oraz *Uniwersytet Warszawski*. Celem badania była analiza sytuacji kobiet (zarówno studentek, jak i pracownic uniwersyteckich) oraz zmian w ich życiu wywołanych przez pandemię koronawirusa.

Dwa główne pytania badawcze to:

- 1) Jak pandemia koronawirusa zmieniła sytuację życiową kobiet pracujących lub studiujących na trzech europejskich uniwersytetach?*
  - 2) Jakie problemy i wyzwania w opinii kobiet wywołała pandemia?*
-

Szczegółowe pytania badawcze dotyczyły m.in. procesu transformacji – przejścia na zdalny system pracy/nauki, a także zmian w organizacji pracy/nauki, włączając w to przemiany rutyny dnia codziennego. Przedmiotem badania były również nowe i stracone możliwości zawodowe/ edukacyjne z powodu pandemii oraz potrzeby i oczekiwania związane ze wsparciem ze strony przełożonych i uczelni. Ważna kwestia dotyczyła również strategii radzenia sobie z doświadczeniem społecznej izolacji, niepokoju i stresu.

Badanie zrealizowano metodą jakościową, techniką zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). Wywiady odbywały się online w trzech grupach kobiet: badaczek i wykładowczyń (1), pracownic administracji (2) oraz studentek (3).

N=11 FGI (3-4 osób w grupie)

Czas trwania FGI: ok 120 minut

Lokalizacja: online (zoom)

Wywiady były prowadzone na dwóch poziomach: krajowym i międzynarodowym, osobno w każdej z trzech grup (3-4 osoby w każdej grupie).
Ogólnie, w badaniu wzięły udział pracownice naukowe oraz studentki różnych wydziałów i jednostek uczelnianych, z przewagą wydziałów reprezentujących nauki społeczne. Łącznie 45 kobiet uczestniczyło w projekcie.

→ *Wstępne wnioski z projektu*

Wyzwania i problemy wywołane pandemią koronawirusa

Analiza zebranych danych pokazuje, że pandemia COVID-19 spowodowała nieoczekiwane utrudnienia i problemy nie tylko, jeśli chodzi o tradycyjne metody nauczania i uczenia się, ale także zaburzyła życie uniwersyteckie *per se*. Pandemia wywołała zmiany w formach organizacji i funkcjonowania uczelni. Komunikacja i relacje społeczne przybrały formy wirtualne i zapośredniczone, e-maile i komunikatory internetowe stały się powszechnym środkiem kontaktu. Idea uniwersytetu jako społeczności nabrała zupełnie nowego oblicza.

Zamknięcie uczelni i nagłe przejście na edukację i pracę online były **bezprecedensowymi wyzwaniem dla wszystkich** – studentów, nauczycieli, naukowców, pracowników administracji, w tym władz uczelni, jak również personelu pomocniczego. Skutki pandemii odczuwa zarówno cała społeczność uniwersytecka, jak i poszczególne grupy i osoby. Szczególnie kobiety, które stanowią większość, zarówno pod względem liczby pracowników badawczo-dydaktycznych, pracowników administracji, jak i studentów, są dotknięte pandemią, tak w życiu zawodowym, jak i w osobistym.

Praca i nauka online w czasie pandemii

Z naszych badań wynika, że praca i nauka w czasie pandemii stanowiła i nadal stanowi poważne wyzwanie dla kobiet, niezależnie od uczelni, na której pracują lub studiują, czy też zajmowanego stanowiska. Jednak w zależności od wykonywanej pracy i miejsca w hierarchii uczelni **kobiety doświadczają różnych problemów** związanych z organizacją pracy/nauki online, a także zdrowiem i izolacją społeczną.

Choć kobiety zatrudnione na uczelniach mają stabilną sytuację zawodową, **sytuacja doktorantek** zmieniła się za sprawą pandemii. Zawieszane projekty badawcze i odwołane stypendia zagraniczne utrudniają uzyskanie stopnia naukowego doktora oraz aplikowanie o pracę. Podczas, gdy badaczki i pracownice badawczo-dydaktyczne jeszcze przed pandemią wykonywały część swojej pracy w domu (np. pisanie artykułów, przygotowywanie zajęć, prowadzenie projektów badawczych), **pracownice administracji nie posiadały doświadczenia w pracy zdalnej**. Pandemia spowodowała, że nagle, z dnia na dzień, musiały opuścić swoje miejsca pracy i przystosować kuchenny stół na domowe biuro. Pracownice administracji często nie miały własnego biurka ani miejsca pracy w domu, więc musiały stworzyć od podstaw swoje domowe biuro. Zmiana środowiska i warunków pracy zdaniem kobiet miała wpływ na ich poczucie tożsamości i postrzeganie roli zawodowej (tożsamość zawodowa uzależniona od scenografii).

Praca w domu, choć posiada zalety, wiąże się także z wyzwaniami – podejmowaniem jednocześnie wielu zadań (m.in. praca, opieka nad dziećmi, obowiązki domowe). Na kobietach pracujących zdalnie ciążyła **presja bycia skuteczną** w każdej dziedzinie życia, a to oznaczało przemęczenie i frustrację.

Kompetencje cyfrowe

Zebrane dane pokazują, że kompetencje cyfrowe studentek i pracownic uczelni nie obejmowały narzędzi pracy/nauki online. Istotnym wyzwaniem w sytuacji pandemii było więc nauczenie się obsługi programów i narzędzi online w krótkim czasie, często bez wsparcia technicznego i odpowiedniego sprzętu komputerowego.

Zdobycie umiejętności posługiwania się programami i narzędziami online niezbędnymi do pracy i nauki było zarówno czasochłonne, jak i stresujące. Problemem, na który uwagę zwróciły kobiety, był **brak wsparcia** nie tylko technicznego, ale także organizacyjnego i psychologicznego. Występujące problemy z komunikacją wynikały głównie z chaosu informacyjnego, jak również braku sprawnej sieci przepływu informacji w sytuacji kryzysowej.

Czas pracy, czas w domu

Przebywanie w domu stworzyło **iluzję posiadania dużej ilości czasu**, który można poświęcić na pracę/naukę. To z kolei dawało poczucie bycia w pracy przez cały czas; kobiety określiły pracę zdalną jako „pułapkę” („bycie online 24 h na dobę”). Jednak spędzanie wielu godzin przed komputerem nie przynosiło satysfakcji. Wręcz przeciwnie, kobiety skarżyły się na **poczucie nieskuteczności i zmęczenia**. Brak formalnego wsparcia rozczarowywał, ale jednocześnie sprawił, że kobiety poszukiwały innowacyjnego podejścia do „zarządzania kryzysowego”. W rozwiązywaniu problemów opierały się na wypracowanych przez siebie sieciach wsparcia, głównie na kontaktach nieformalnych, a także na własnych kompetencjach społecznych.

Praca/nauka online zaburzyła równowagę między pracą a życiem domowym. Kobiety doświadczyły **poczucia obciążenia wieloma obowiązkami**, w tym opieką nad członkami rodziny. Chaos medialny związany z COVID-19 wywołał lęk przed utratą bliskich. Szczególnie w grupie pracownic administracji, obowiązki wynikające z ról zawodowych i rodzinnych były priorytetem, a „troska o siebie” była drugorzędna.

Kontakty, relacje, nowe możliwości

Sytuacja studentek różniła się od sytuacji pracownic uczelni, m.in. w kontekście sytuacji rodzinnej i kontaktów towarzyskich. Lockdown i społeczna izolacja zacieśniły relacje z bliskimi, ale jednocześnie wywołały negatywny wpływ na motywację do nauki.

Pandemia, zwłaszcza izolacja społeczna, odbiła się na zdrowiu psychicznym i samopoczuciu kobiet. Ich zdaniem, lockdown i brak kontaktów społecznych można postrzegać zarówno jako „szansa na docenienie bliskich relacji”, jak również niebezpieczeństwo pogłębienia poczucia samotności. W czasie pandemii dochodziło do wahań nastrojów, od stanu „nic nie potrzebuję robić/udowadniać” po poczucie „pustki”, a nawet „utruty kontroli nad własnym życiem”.

Podsumowanie

Pandemia COVID-19 wywarła wpływ w różny sposób na organizację pracy, samopoczucie i aktywność społeczną studentek, pracownic badawczo-dydaktycznych, jak i personelu administracyjnego. Pojawiające się różnice w doświadczeniach kobiet wynikają bardziej z ich pozycji na uczelni (stanowisko lub rola), zakresu obowiązków, czy też kompetencji cyfrowych niż z przynależności grupowej, czy też uczelni.

Kobiety ze wszystkich trzech grup (studentki, pracownice badawczo-dydaktyczne, pracownice administracji) potrafią pracować/funkcjonować w sytuacji kryzysowej i samodzielnie organizować swoją pracę. Problemem jest brak strategii zarządzania kryzysowego na uczelniach. Oficjalne wsparcie było pod wieloma względami niewystarczające i powierzchowne. Kobiety radziły sobie w życiu zawodowym, głównie dzięki swojej pracowitości, posiadanym kompetencjom i nieformalnym sieciom społecznościowym.

Kobiety ze wszystkich trzech grup dostrzegają zalety i korzyści pracy i nauki online, w tym m.in. elastyczny czas pracy. Zdalna praca i nauka wzmocniły umiejętności i kompetencje cyfrowe, zarówno studentek, jak i pracownic uczelni. Część rozwiązań wypracowanych podczas pandemii powinna, zdaniem kobiet, zostać włączona na stałe do organizacji pracy i nauki po pandemii.

Projekt był realizowany w ramach EUROPEAN
UNIVERSITY
ALLIANCE

Zespół badawczy:

Prof. Christiane Schwieren
Alexander Busch
Paula Wippermann

UNIVERSITÀ
DEGLI STUDI
DI MILANO

Prof. Paola Bonizzoni
Laura Volponi
Chiara Bresciani
Noele Romano

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

dr hab. Aneta Ostaszewska
Marcelina Januszewska
Joanna Warowna